

Harri Siiskonen

Yhteismetsät suomalaisessa yhteiskunta- ja metsäpolitiikassa 1880-luvulta 2020-luvulle

Siiskonen H. (2020). Yhteismetsät suomalaisessa yhteiskunta- ja metsäpolitiikassa 1880-luvulta 2020-luvulle. Metsätieteen aikakauskirja 2020-10393. Tutkimusartikkeli. 21 s. <https://doi.org/10.14214/ma.10393>

Tiivistelmä

Yhteismetsien perustaminen 1800-luvun jälkipuolella kytkeytyi autonomisessa Suomessa yhteiskunnan rakennemuutokseen ja metsäpolitiikkaan. Yhteismetsien ensimmäinen suuri perustamisalto ajoittui tilattoman väestön asuttamiseen 1900-luvun alussa ja toinen siirtoväen asuttamiseen jatkosodan päättymisen jälkeen. Parhailtaan käynnissä oleva kolmas, metsänomistajien keskinäiseen sopimiseen perustuva, yhteismetsien perustamisalto poikkeaa tavoitteiltaan kahdesta ensimmäisestä, jotka toteutettiin viranomaispäätöksin ja valtion rahoittamina maatilatalouden tukemiseksi. Vuoden 2003 yhteismetsälain uudistus merkitsi täyskäännöstä yhteismetsäpolitiikassa. Uusi laki määritteli johtavaksi tavoitteeksi kestävänsä metsätalouden harjoittamisen ja purki yhteismetsäosuuden sidonnaisuuden kantatilaan. Kahden vuosikymmenen aikana Suomeen on syntynyt kaksitasoinen yhteismetsien kenttä, jossa ennen vuotta 2003 perustetut yhteismetsät ovat pääsääntöisesti pinta-alaltaan suuria. Sen sijaan merkittävä osa vuoden 2003 jälkeen muodostetuista yhteismetsistä on pieniä sukujen yhteismetsiä, joiden omistusrakenne ja tavoitteet poikkeavat ”perinteisistä” yhteismetsistä. Tutkimuksessa lähestytään yhteismetsien ja maatilatalouden välisen suhteen muutosta politiikan ja lainsäädännön tasolla sivuuttamatta yhteismetsien osakkaiden kokemuksia. Kuinka hyvin ja millä viiveellä yhteismetsäpolitiikka on vastannut muuttuvan yhteiskunnan ja osakkaiden tarpeisiin? Yhteismetsäpolitiikka on vuoden 2003 lakiuudistuksen jälkeen noussut näkyväksi osaksi metsäpolitiikkaa. Kansallinen metsäohjelma kannustaa metsänomistajia yhteismetsien muodostamiseen tai liittämään metsiään toimiviin yhteismetsiin metsänomistuksen pirstoutumisen ehkäisemiseksi ja yrittäjämäisen metsätalouden ja -hoidon edistämiseksi. Tavoite uusien yhteismetsien muodostamista suurista yhtenäisistä hoitoalueista on jäämässä puolitiehen, jos yhteismetsänomistus rajoittuu sukujen tasolle. Viitekehyksen tutkimukselle tarjoaa Elinor Ostromin teoria yhteisresurssien kestävästä hallinnasta. Artikkelin perustuu yhteismetsien lainsäädäntöä ja niiden valmistelutyötä koskeviin valtiopäiväasiakirjoihin, komiteamietintöihin, muistioihin ja yhteismetsien toiminnan arviointia käsitteleviin raportteihin. Toisena keskeisenä alkuperäisaineistona ovat maa- ja metsätalousministeriön yhteismetsiä käsittelevät asiakirjat, jotka tuovat esiin sekä viranomaisten että osakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia.

Asiasanat maatalouspolitiikka; metsähistoria; metsäpolitiikka; yhteiskuntapolitiikka, yhteisresurssi

Yhteystiedot Itä-Suomen yliopisto, Historia- ja maantieteiden laitos, Joensuu

Sähköposti harri.siiskonen@uef.fi

Hyväksytty 10.11.2020

1 Johdanto

Kansallinen metsästrategia 2025 -päivitys vuodelta 2019 kiinnittää huomiota metsien omistus- ja kiinteistörakenteen pirstoutuneisuuteen, jonka nähdään heikentävän yritysmäisen metsätalouden harjoittamista ja luonnonhoidon edellytyksiä. Keinoiksi metsänomistuksen pirstoutumisen pysäyttämiseksi esitetään uusien yhteismetsien perustamista ja jo toimivien laajentamista sekä erityisen pirstoutuneiden alueiden metsätilusjärjestelyjen tukemista (MMM 2019, 59–60). Valtioneuvoston Kansallinen metsäohjelma 2015 -periaatepäätöksessä (MMM 2011a, 23–25) tavoitteeksi on asetettu metsätilakoon kasvattaminen vuoden 2008 lähtötilanteesta 30 hehtaaria 50 hehtaariin vuoteen 2050 mennessä. Kansallinen metsästrategia 2025 -päivityksessä tavoitteeksi asetetaan yli 50 hehtaarin suuruisten yksityisten metsätilojen ja yhteismetsien osuuden kasvattaminen 70 %:iin metsien kokonaispinta-alasta vuoteen 2025 mennessä (MMM 2019, 60).

Vuonna 2016 yhteismetsät kattoivat 3 % metsämaan kokonaispinta-alasta, kun yksityishenkilöiden, kuolinpesien ja verotusyhtymien omistuksessa oli 59 %, valtion 26 %, yhtiöiden 8 %, ja kuntien, seurakuntien ja säätiöiden 4 % metsämaasta (Suomen metsätilastot 2019, 20). Vuoden 2020 alussa Suomessa oli kaikkiaan 497 yhteismetsää, kokonaispinta-alaltaan noin 700 000 ha. Yhteismetsien määrä on yli kolminkertaistunut kahden viimeisen vuosikymmenen aikana, mutta niiden kokonaispinta-ala on kasvanut vain runsaalla neljänneksellä (Maanmittauslaitos 2020).

Metsämaan yhteisomistuksella on Euroopassa pitkät perinteet. Sveitsin ja Itävallan Alpeilla on kyliä, joissa niitä ympäröiviä metsiä ja laidunalueita vuorilla on hallinnoitu yhteisomisteisesti yli 500 vuotta. Suhtautuminen metsämaan yhteisomistusta kohtaan on vaihdellut 1700-luvulta lähtien merkittävästi eri puolilla Eurooppaa. Yhteisomisteisten metsäalueiden synty tai niiden purkautuminen on liittynyt maareformeihin ja yhteiskunnalliseen muutokseen (Short 2011; Lidestav ym. 2017).

Euroopassa vuosina 1985–2015 toteutunutta metsänomistajuuden muutosta käsitellyt kansainvälinen verkostohanke, johon osallistui 22 EU:n jäsenmaata ja kuusi unioniin kuulumatonta maata, osoitti 24:ssä tarkastelun kohteena olleesta 28 maasta esiintyvän metsien yhteisomistusta (Živojinović ym. 2015). Laveimmin tulkittuna jonkinasteista yhteisomistajuutta oli tunnistettavissa kaikissa kohdemaissa, mutta yhteisomistuksen muodoissa ja toteuttamistavoissa havaittiin kuitenkin suuria eroja (Živojinović ym. 2015; ks. myös Lidestav ym. 2017). Metsien yhteisomistuksen vertaileva tutkimus Euroopan maiden välillä on ollut vähäistä. Tutkimusta vaikeuttavat yhteisomistusten erilainen synty tapa, niille asetetut tavoitteet ja lainsäädännön määrittelemät reunaehdot. Metsien yhteisomistusta käsittelevissä vertailevissa tutkimuksissa on ollut tyypillistä päätyä yleisen johdatuksen jälkeen maakohtaisiin tarkasteluihin (ks. esim. Short 2011; Lidestav ym. 2017). Bergen (1996) Norjan ja Ruotsin yhteismetsien omistusoikeudellisia kysymyksiä käsitellyt raportti poikkeaa joukosta pyrkien systemaattiseen vertailevaan tutkimusotteeseen.

Metsien modernin yhteisomistuksen juuret ulottuvat Suomessa 1800-luvun lopulle. Malli yhteisomistuksen järjestämiseksi omaksuttiin Ruotsista, missä yhteismetsien perustaminen käynnistyi 1860-luvulla Gävleborgin ja Kopparbergin lääneissä asutustoimintaa tukemaan (Holmgren 2009, 25–28). Yhteismetsien rooli on muuttunut Suomessa sitten 1800-luvun lopun yhteiskunnan muutosta seuraten, mikä heijastuu yhteismetsälle lainsäädännössä asetettuihin tavoitteisiin. Voimassa olevan vuoden 2003 yhteismetsälain mukaan ”Yhteismetsällä tarkoitetaan tässä laissa kiinteistöille yhteisesti kuuluvaa aluetta, joka on tarkoitettu käytettäväksi kestävän metsätalouden harjoittamiseen sen osakkaiden hyväksi” (SA, 2003/109). Lakiuudistus merkitsi suurta muutosta vuonna 1925 säädetyn ensimmäisen varsinaisen yhteismetsälain keskeisiin tavoitteisiin, joihin yhteismetsäpolitiikka perustui vuosituhannen vaihteeseen saakka: ”Jos valtion asutustoiminnan yhteydessä taikka valtion omistamasta maatilasta, yhteis- tai liikamaasta tahi muista maa-alueista on muodostettu tiloja, joille on lohkaistu metsämaata, on tällainen metsämaa pysytettävä tiloihin

kuuluvana, jakamattomana yhteismetsänä, josta osakas ei ole oikeutettu saamaan osuuttaan erilleen murretuksi, sekä osakkaiden yhteiseksi hyväksi käytettävä, niinkuin tässä laissa säädetään” (SA, 1925/184).

Maanomistusta käsittelevässä suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä ja taloushistoriallisessa tutkimuksessa yhteismetsät ovat jääneet vähälle huomiolle lukuun ottamatta yhteismetsistä laadittuja historiikkeja (ks. esim. Annanpalo 2008; Keränen ja Heikkilä 2018). Sodanjälkeisen asutustoiminnan tutkimuksessakin yhteismetsät sivuutettiin, samoin kuin uusimmassa maanomistusta ja metsätaloutta käsittelevässä historiallisessa tutkimuksessa (ks. esim. Laitinen 1995; Kuisma 2019; Laine 2019). Metsien yhteisomistus on ollut marginaalinen ilmiö suomalaisen metsänomistuksen ja metsätalouden kokonaiskuvassa 2000-luvun alkuun saakka, mikä on näkynyt tutkijoiden vähäisenä kiinnostuksena omistusmuotoa ja sen yhteiskunnallisia ulottuvuuksia kohtaan.

Suomalaisessa yhteismetsien tutkimuksessa on erotettavissa kolme vaihetta, jotka poikkeavat lähestymistavaltaan ja tavoitteeltaan toisistaan. Tutkimuksen ensimmäisestä vaiheesta edustavia esimerkkejä ovat Metsäpellon (1940) ja Kiljusen (1959) tutkimukset, joissa tarkasteltiin yhteismetsien perustamista ja toimintaa metsäpoliittisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Kiinnostus yhteismetsien tutkimukseen virisi uudelleen 1980-luvulla. Toisen vaiheen tutkimukselle oli tunnusomaista tukeutuminen arkisto- tai kyselytutkimuksen menetelmillä koottuihin aineistoihin. Vuorisen (1981) diplomityö yhteismetsien muodostamisesta ja lainsäädännön vaikutuksista niiden kehitykseen, Kolehmainen (1983) tutkimus yhteismetsien taloudellisesta kannattavuudesta samoin kuin Kalliolan (1986) selvitys yhteismetsien toiminnasta piirihallinnon näkökulmasta veivät tutkimusta analyttisempaan ja vertailevaan suuntaan. Seuraavalla vuosikymmenellä tutkimuksen fokus kohdentui yhteismetsien taloudelliseen kannattavuuteen ja rooliin metsätaloudessa (Kinnunen 1992; Penttinen 1992; Rytteri 1996).

Tutkimuksen kolmannelle kerrostumalle on ollut leimallista yhteismetsänomistusta koskevien käsitysten ja tavoitteiden selvittäminen metsänomistajien keskuudessa, josta hyvä esimerkki on Rämön ja Tillin (2007) metsänomistajille suuntaama kyselytutkimus. Ammattikorkeakouluissa on opinnäytetöinä valmistunut metsätilojen tulevaisuutta ja tilusjärjestelyjä sekä yhteismetsiin liitettävien tilojen arvonmäärittämiseen keskittyneitä selvityksiä (ks. esim. Havia 2011; Pätsi 2011; Honkanen 2012). Niiden keskeisenä tavoitteena on ollut yhteismetsätalouden edistäminen ja sitä rajoittavien tekijöiden kartoittaminen. Merkille pantavaa yhteismetsien tutkimusperinteessä on ollut, että yhteiskunta- ja metsätieteiden piirissä kiinnostus yhteismetsiä kohtaan on virinnyt uudelleen vasta 2010-luvulla kohdentuen pro gradu -tasoisissa tutkielmissa yhteismetsien toiminnan ja strategioiden tarkasteluun, niiden aktiivisuuteen puukaupan harjoittajina sekä osakkaiden käsityksiin omistajuudesta (Silveri 2013; Hyytiäinen 2014; Ikonen 2018; Lehto 2018). Sen sijaan vertaileva yhteismetsien tutkimus on jäänyt yksittäisten artikkeleiden tasolle. Viitala ja Leppänen (2014a, b) tarkastelivat artikkeleissaan kriittisesti yhteismetsien muodostamisen edistämiseksi esitettyjä perusteluja ja yhteismetsien verotuksellisen aseman muutosta.

Suomen yhteismetsien tutkimuksessa paras ja lähin kansainvälinen vertailukohde on Ruotsi, missä ensimmäisten yhteismetsien perustaminen liittyi Suomen tavoin asutustoiminnan edistämiseen 1800-luvun jälkipuolella ja 1900-luvun alussa. Carlsonin (1995, 1999) yhteismetsien lähihistoriaa politiikan tutkimuksen näkökulmasta tarkastelleet työt käynnistivät uuden kauden ruotsalaisessa alan tutkimuksessa, johon Holmgren (2004, 2007, 2009, 2010) tutkijaverkostonsa kanssa toi metsätieteiden tutkimuksen ulottuvuuden.

Tämän tutkimuksen johtavana tavoitteena on lähestyä yhteismetsäpolitiikkaa Suomessa yhteiskunta- ja metsäpoliittisesta näkökulmasta 1800-luvun lopulta 2020-luvulle. Yhteismetsäpolitiikalle oli tunnusomaista viime vuosisadan lopulle saakka kiinteä yhteys maatilatalouteen. Tutkimuksessa tarkastellaan yhteismetsien ja maatilatalouden välisen suhteen muutosta politiikan ja lainsäädännön tasolla sivuuttamatta yhteismetsien osakkaiden kokemuksia. Tutkimuksen toisena

tavoitteena on analysoida yhteismetsäpolitiikan ja metsäpolitiikan välistä suhdetta. Kysymys aktualisoituu erityisesti voimassa olevan vuoden 2003 yhteismetsälain aikana. Tutkimuksen kolmantena tavoitteena on tarkastella yhteismetsän osakkaan näkökulmasta, kuinka hyvin tai millä viiveellä yhteismetsäpolitiikka on vastannut muuttuvan yhteiskunnan ja osakkaiden tarpeisiin. Pitkän aikavälin tarkastelussa on lisäksi huomioitava ennakkoluulojen ja kokemusten heijastuminen metsien yhteisomistukseen.

2 Teoreettinen viitekehys, aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä on resurssien yhteisomistukseen ja -käyttöön kohdentunut tutkimusperinne. Hardin (1968) tarkasteli klassisessa artikkelissaan ”The Tragedy of the Commons” yhteisresurssien kontrolloimattomaan käyttöön liittyviä ongelmia. Pahimmillaan yksilön tarpeista lähtevä ja muut resurssia hyödyntävät tahot sivuuttava toiminta johti Hardinin mukaan avoimesti saatavilla olevan resurssin (open access) ehtymiseen ja tuhoutumiseen. Kestävän käytön turvaamiseksi hän esitti resurssin käytön tiukkaa ohjausta tai yksityistämistä. Hardinin pessimistinen näkemys yhteisresurssien kestävän hallinnan haasteista synnytti sekä yhteiskunta- että luonnontieteissä tutkimussuuntauksen, joka pyrki kartoittamaan reunaehtoja yhteisresurssien pitkäaikaiselle kestävälle hallinnalle (ks. esim. MacKenzie 1979; Coward 1980). Tutkimusalan kehityksessä merkittäviä edistysaskelia otettiin vuosina 1983 ja 1984, jolloin organisoitiin ensimmäisiä monitieteisiä yhteisresurssien hallintaan keskittyneitä työpajoja ja konferensseja. International Association for the Study of Common Property -seuran perustaminen vuonna 1989 oli osoitus tutkimusalan saavuttamasta vakiintuneesta asemasta (Laerhoven ja Ostrom 2007).

Tutkimussuuntauksen pioneereihin lukeutuva taloustieteen Nobelilla palkittu Elinor Ostrom (1990, 88–102) kiteytti kestävän hallinnan mallinsa teoksessaan ”Governing the Commons”. Ostromin mukaan yhteisresurssin kestävän hallinnan kannalta on tärkeää määritellä fyysisesti hyödynnettävän resurssin rajat, oikeudet resurssin hyödyntämiseen ja siitä saatavan hyödyn oikeudenmukaiseen jakamiseen, laatia yhteisresurssin hyödyntämistä koskevat säännöt ja sanktiot mukaan lukien sovittelumekanismi riitojen ratkaisemiseksi sekä taata osakkaille oikeus osallistua resurssin hyödyntämistä koskevaan päätöksentekoon. Ostrom korosti myös paikallisyhteisön tahdon kunnioittamista silloin, kun viranomaiset organisoivat yhteisresurssin hallintoa ja käyttöä (ks. myös Ostrom ym. 1999; McKean 2000; Agrawal 2002). Vaikka yhteismetsien muodostaminen, hallinnon organisointi ja metsänkäyttö on tapahtunut Suomessa viranomaisten ohjauksessa, auttavat Ostromin (1990) mallin reunaehdot jäsentämään ja ymmärtämään metsien yhteisomistukseen liittyneitä haasteita ja mahdollisuuksia.

Kokonaiskuvan rakentaminen yhteismetsäpolitiikasta metsä- ja yhteiskuntapolitiikan kontekstissa yli 130 vuoden ajalta edellyttää saatavilla olevan runsaan kirjallisen lähdeaineiston rajaamista. Tutkimustehtävän kannalta keskeiseksi primääriaineistoksi on rajattu säädetyt yhteismetsälait, mutta erityisesti lakien valmisteluun, toimeenpanoon ja arviointiin liittyneet valtiopäiväasiakirjat, komiteamietinnöt sekä lakien valmistelu- ja arviointityöryhmien raportit. Tämän aineiston kautta avautuvat erinomaisesti yhteismetsäpolitiikan kulloisetkin perustelut sekä politiikkaan vaikuttaneet muutosvoimat.

Yhteismetsiä koskevaa yksityiskohtaista kirjallista hallinnollista aineistoa on saatavilla koko tutkimusperiodin ajalta. Tämän osin yhteismitattoman arkistoaineiston systemaattinen hyödyntäminen ei olisi tuonut merkittävää lisäarvoa yhteismetsäpolitiikan suurten linjojen hahmottamiseen. Tähän laajaan hallinnolliseen aineistoon on tukeuduttu tutkimuksessa vuoden 1945 maanhankintalain nojalla perustettujen yhteismetsien osalta. Tavoitteena on konkretisoida 1960-luvulla voimistuneen maa- ja metsätalouden rakennemuutoksen vaikutuksia yhteismetsiin

aina yksittäisen osakkaan tasolle saakka. Tutkimuksen primääriaineistoja, jotka on eritelty omaksi kokonaisuudeksi lähdeluettelossa, täydentää maa- ja metsätalouden ammattilehdistö, joka välittää viranomaisten, osakkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä yhteismetsistä.

Tutkimuksen pitkä tarkasteluperiodi ja valittu lähdeaineisto ohjaavat aineiston tulkinnaassa sovellettavia menetelmiä. Tutkimus perustuu kvalitatiiviseen historialliseen analyysiin ja aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Historiallisen analyysin tavoitteena on eri tahojen yhteismetsiä koskeneen argumentaation systemaattinen tulkinta ja kriittinen vertailu suhteessa määritelyihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimusaineiston pelkistämiseen ja ryhmittelyyn on sovellettu aineistolähtöistä kvalitatiivista sisällönanalyysia (ks. esim. Kalela 2000; Gill ym. 2018; Tuomi ja Sarajärvi 2018).

3 Tulokset

3.1 Yhteismetsiä metsien hävitystä ja haaskausta torjumaan

Ennen 1700-luvun puolivälissä Ruotsin valtakunnassa käynnistynyttä isojakoa suurin osa Suomen maa-alasta oli valtion omistuksessa jakamattomina yhteisinä alueina, joille raivattuja peltoja ja metsäalueita talonpojat hyödynsivät kruunun vuokralaisina. Isojaon ensisijaisena tavoitteena oli maanviljelyn ja uudisraivauksen edistäminen, joiden nähtiin tukevan väestön kasvua ja sitä kautta valtakunnan veropohjan laajentamista. Päämääränä oli valtakunnan taloudellisen ja ulkoisen aseman vahvistaminen. Isojaossa viljelypalstoja yhdistettiin suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja jaettiin aiemmin pitäjien ja kylien yhteisesti hallinnoimia metsiä talonpoikien yksityisomistukseen (Kuisma 2019, 281–282). Metsien yksityistämisen odotettiin johtavan niiden tuhlailevaksi koetun käytön vähenemiseen (Helander 1949, 46–49; Haataja 1950, 24–25; Kuisma 2019, 282).

Sahateollisuuden laajenemisen seurauksena tukkipuun kysyntä kasvoi 1800-luvun jälkipuolella voimakkaasti, mikä lisäsi entisestään hakkuita yksityismetsissä. Yksityinen metsänomistus ei ollut tuottanut valtiovalan näkökulmasta toivottuja tuloksia autonomisessa Suomessa. Metsien haaskauksen vähentämiseksi Metsähallitus alkoi vuonna 1876 ostamaan yksityistettyjä metsiä takaisin valtion omistukseen. Vuoteen 1895 mennessä 68 000 hehtaaria metsää eteläisestä Suomesta oli päätyneet takaisin valtiolle (Helander 1949, 93–95).

Vastaava huoli oli puhjennut Ruotsissa, missä talonpojat olivat vuokranneet hiljattain omistukseen saamiensa metsien hakkuuoikeuksia tai myyneet tilojaan metsäyhtiöille. Kehityksen pysäyttämiseksi viranomaiset esittelivät mallin, jossa perustettavien uudistilojen metsästä osa olisi kantatilan yhteydessä ja osa yhteisesti hoidettuna alueena, yhteismetsänä. Esitellyn mallin mukaiset ensimmäiset yhteismetsät muodostettiin vuonna 1861. Ruotsin pohjoisosiin perustettiin vuosina 1861–1918 kaikkiaan 33 yhteismetsää (allmänningskogar), jotka ovat edelleen toiminnassa. Yhteismetsäosuus on sidottu maatilakiinteistöön. Niiden kokonaispinta-ala on noin 540 000 ha ja osakkaita 25 000 (Holmgren ym. 2004, 454–455; Holmgren 2009, 25–28).

Suomessa metsien yhteisomistuksen suuntaan edettiin paljolti Ruotsin mallia mukailen ja samoin perustein. Metsänhoidollisesti pienmetsänomistusta toimivammaksi ratkaisuksi nähtiin yksityisomisteisten metsien hallinnoiminen suurina jakamattomina kokonaisuuksina. Metsälain valmistelua varten asetettu komitea esitti vuonna 1879 valmistuneessa mietinnössä yhtäällä yhteismetsien perustamista isojakoa toteutettaessa ja toisaalla yksityismetsänomistajien kannustamista muodostamaan yhteismetsiä omistuksistaan keskinäisillä sopimuksilla. Yhteismetsiä tuli hoitaa valtion metsien tavoin vahvistetun metsänhoitosuunnitelman mukaisesti (Helander 1949, 180–182).

Metsälain valmistelua varten asetettiin vielä uusi komitea, joka antoi mietintönsä vuonna 1883. Komitean kanta yksityismetsien käytön rajoituksiin oli edeltäjänsä lievempi, mutta korosti

yhteismetsien hoidon paremmuutta yksityismetsiin nähden (Kom., 1883:1). Vuonna 1886 säädetty metsälaki pohjautui yllä mainitun komitean mietintöön mahdollistaen sellaisen valtion omistaman metsämaan, joka ei soveltunut ”kruununpuistoksi, uudistaloksi tahi kruunun torpaksi”, annettavaksi naapurituloille lisämaaksi kantatilaan kuuluvana yhteismetsäosuutena (SA, 1886/29).

Yhteismetsänomistuksen historia konkretisoitui Suomessa vuonna 1887, jolloin muodostettiin neljä valtion maista erotettua yhteismetsää edellisenä vuonna hyväksytyyn metsälain mukaisesti. Vuoteen 1908 mennessä ns. lisämaayhteismetsiä oli perustettu kaikkiaan 18, joiden kokonaispinta-ala oli runsaat 20 000 hehtaaria jakautuen 186 osakkaan kesken osuuksien mukaisessa suhteessa (Metsäpelto 1940, 14). Lisämaayhteismetsien ohella perustettiin vuosina 1901–1917 tilattoman väestön asuttamiseen 73 niin kutsuttua vanhaa asutusyhteismetsää, joiden kokonaispinta-ala oli vajaat 21 000 ha jakautuen 1700 osakkaan kesken. Lisämaayhteismetsiin nähden asutusyhteismetsät olivat keskimäärin huomattavasti pienempiä niin kokonaispinta-alaltaan kuin tiloihin kuuluneen yhteismetsäosuuden perusteella. Yhteistä kaikille yhteismetsille oli, että yhteismetsän alue joko erotettiin valtion maista tai valtion ostamista maista (Kiljunen 1959, 32). Vuoden 1886 metsälain 10 § mahdollisti maanomistajien keskinäiseen sopimukseen perustuvan yhteismetsän perustamisen ”yksityisten metsäin parempaa säästämistä ja hoitoa varten” (SA, 1886/29), mutta yhtään tällaista sopimusta ei syntynyt tuolloin eikä ennen yhteismetsälainsäädännön viimeisintä uudistusta vuonna 2003 (MMM 1999, 18).

Vuoden 1886 metsälaki ei estänyt toivotulla tavalla metsien hävitystä, minkä takia vaadittiin yksityismetsien käyttörajoitusten tiukentamisesta. Vuonna 1900 valmistunut yksityismetsäkomitean mietintö painotti jälleen yhteismetsien edullisuutta ja esitti metsälain tarkentamista siten, että isojaon toteutuksessa olisi voitu muodostaa perustettaville tiloille yhteismetsä ilman kaikkien asianosaisten suostumusta. Viranomaisten tarmoa yhteismetsien perustamiseen selittää, että vuoden 1886 metsälaki (SA, 1886/29) ei tarjonnut niille keinoja lain valvontaan yksityismetsissä, kun taas yhteismetsien hoidon tuli perustua Metsähallituksen hyväksymään hoitosuunnitelmaan (Kom., 1900:4, 238–241, 312–317).

Metsien arvon nousu kiihdytti 1800-luvun lopulla metsäyhtiöiden ja metsäkeinottelijoiden kiinnostusta talonpoikien haltuun siirtyneiden, monesti laajojen metsäpalstojen ja koko tilojen ostamiseen tai hakkuiden toteuttamiseen niissä. Ruotsin esimerkkiä seuraten annettiin Suomessa vuonna 1915 asetus (SA, 1915/4), joka kielsi metsäteollisuusyrityksiä ostamasta sellaisia alueita, joita voitiin käyttää asutustarkoituksiin. Asetusta kierrettiin erityisesti apuyhtiöiden kautta, joiden tarkoituksiksi oli ilmoitettu maa- ja metsätalouden harjoittaminen. Keinottelun estämiseksi Lex Pulkkisena tunnettu vuonna 1925 voimaan astunut laki (SA 1925/155) velvoitti maakeinottelua harjoittaneet luovuttamaan maat takaisin valtiolle (Kupiainen 2007, 83–85). Pelkästään vuosina 1915–1916 apuyhtiöt olivat hankkineet 1174 tilaa, joiden yhteispinta-ala oli 351 000 ha (Puusaari 2012, 19).

Kilpajuoksu metsien omistuksesta ja yksityismetsien käytön valvonnan puute johtivat siihen, että valtiolta katsoi yhteismetsien perustamisen parhaaksi vaihtoehdoksi asutustoiminnassa. Vuonna 1908 annetun lakiesityksen mukaan asutustoiminnan yhteydessä perustettaville tiloille annettavista metsistä tuli muodostaa yhteismetsiä, mikä tuli painotetusti esiin lakiesityksen perusteluissa: ”Kokemus kuitenkin osottaa, että järkiperaistä metsätaloutta, siten järjestettyä että se koituu pysyväiseksi tulolähteeksi, ei voi ottaa käytäntöön pienillä tiloilla, koska se tuotavaksi tullakseen edellyttää suurempia pinta-aloja, hakkauksineen suuremmissa määrin” (VPA, HE 3/1908, 1). Yhteismetsän tuli säilyä jakamattomana sitomalla yhteismetsäosuus kantatilaan kuuluvaksi. Lisäksi pidettiin tärkeänä, että yhteismetsän hoidossa noudatettaisiin hoitosuunnitelmaa ja sen toteuttamista valvottaisiin. Valtiopäivillä hyväksytty lakiesitys ei kuitenkaan tullut voimaan, kun hallitsija ei sitä vahvistanut, mutta se loi puitteet yhteismetsäpolitiikan ja asutustoiminnan toteuttamiseen 1910-luvulla (VPA, HE 3/1908).

Ajatus metsien yhteisomistuksesta ei rajoittunut ainoastaan metsäammattilaisten keskuuteen vaan herätti kiinnostusta myös osuustoimintaliikkeen piirissä. Senaattori Lennart Gripenberg (1905) laati Pellervo-Seuran toimeksiannosta vuonna 1905 julkaistun ”Samfäld skogshushållning” (Yhteinen metsätalous) -käsikirjan, joka toi esiin suurten metsäalojen yhteisomistuksen tarjoamia etuja niiden osakkaille. Gripenbergin mukaan yksityismetsänomistajien rahapula ja perinnönjaot johtivat metsien omistuksen pirstoutumiseen ja lisäsivät metsätalouden tehottomuutta.

Keskeinen lähtökohta tilattoman väestön asutustoiminnassa 1900-luvun alussa oli, että valtion maille tai valtion varoin perustetuille pikkutiloille tuli osoittaa metsämaata ensisijaisesti yhteismetsäosuuksien muodossa. Suureksi kompastuskiveksi 73:n niin kutsutun vanhan yhteismetsän toiminnassa osoittautui kantatiloihin kuuluneen metsäalan määrän suuret poikkeamat tilojen välillä. Osalla asutustiloja ei ollut lainkaan tai vähän kantatilaan kuulunutta kotitarvemetsää tilan poltto- ja rakennuspuun tarpeen tyydyttämiseksi. Asutustilojen elinkelpoisuuden tukemiseksi niille lohkoittujen yhteismetsien tilakohtaiset yhteismetsäosuudet jäivät niin ikään pieniksi. Osakkeiden tarpeet yhteismetsää kohtaan vaihtelivat suuresti kantatilaan kuuluneen metsäpalstan koon mukaan, mikä synnytti monessa yhteismetsässä riitoja osakkaiden välille. Osakkaille, joiden kantatilaan kuului riittävästi kotitarvemetsää, yhteismetsä näyttäytyi tulonlähteenä myyntihakkuiden kautta. Sitä vastoin vähän metsää omistaneille kantatiloille yhteismetsän merkittävänä roolina oli tarjota kotitarvepuuta, jonka hinnoittelu synnytti riitoja osakkaiden välillä samoin kuin oikeudet metsätöiden tekoon yhteismetsässä (Metsäpelto 1940, 15–16).

Vanhojen asutusyhteismetsien ongelmat tiedostettiin viranomaisten keskuudessa 1900-luvun ensimmäisinä vuosina. Asutusyhteismetsien tarkastaja Johannes Wallén (1911) ehdotti suurempien valtion- ja kunnanmetsien perustamista keskieuropalaiseen tapaan ja suhtautui epäilevästi pieniin asutusyhteismetsiin pienviljelijöiden metsänhoidon edistämiseksi. Vallinneen tilanteen osittaiseksi korjaamiseksi Wallén esitti, että Etelä-Suomessa perustettaville pienille asutustiloille tuli varata vähintään 5 ha runsaspuustoista kotitarvemetsää, mistä tilat saisivat tarvitsemansa kotitarvepuun, mikä vähentäisi yhteismetsiin kohdistuvia paineita omaan käyttöön otettavan puutavaran hinnoittelusta. Jatkuvien riitojen vuoksi erityisesti pienten yhteismetsien osakkaat hakivat maatalousministeriöstä lupaa yhteismetsänsä myyntiin tai jakamiseen osakkaiden kesken. Vuonna 1940 kaikkiaan 73 asutusyhteismetsästä oli jäljellä 34, 1950-luvun lopussa 21 ja 1980-luvun puolivälissä 16. Niiden kokonaispinta-ala oli supistunut 7000 ha:iin ja keskikoko 430 ha:iin (Kiljunen 1959, 33; Kalliola 1986, Liite 1; ks. myös Taulukko 1).

Taulukko 1. Toiminnassa olleet yhteismetsät perustamistavan mukaan vuonna 1986.

Perustamistapa	Perustamisaika	Perustettu yhteensä	Toiminnassa	Keskikoko, ha	Kokonaisala, ha
Lisämaayhteismetsät	1887–1908	18	18	1070	19220
Lahjoitusmaayhteismetsät	1889–1913	3	0	0	0
Isojakoyhteismetsät*	1931–1965	8	8	34100	272710
Pientilallisten yhteismetsät	1907–1925	12	6	1320	7920
Vanhat asutusyhteismetsät*	1901–1917	73	16	430	6950
Siirtoväen pika-asutuslain mukaiset yhteismetsät	1941	2	2	355	710
Maanhankintalain mukaiset yhteismetsät*	1945–1958	81	73	1590	115970
Maankäyttölain mukaiset yhteismetsät	1963–1974	4	4	7900	31600
Maatilalain mukaiset yhteismetsät	1978	6	6	3000	17000
Porotilalain mukaiset yhteismetsät	1982	2	2	6750	13500
Yhteensä		209	135		485000

* Erityisen huomion kohteena olleet yhteismetsälajit.
Lähde: Kalliola 1986, Liite 1.

Tilattoman väestön asuttamisen tueksi perustettuja yhteismetsiä kohtaan osoitettu tyytymättömyys herättää kysymyksen, miksi yhteismetsien pinta-alaa ei kasvatettu tai osakkaiden määrää rajoitettu, sillä yhteismetsäosuudet jäivät monesti liian pieniksi, jotta yhteismetsäosuus olisi vahvistanut kantatilan elinkelpoisuutta. Pienten yhteismetsien kannattavuutta nakersivat lisäksi niiden korkeat hallintokulut. Jos kantatilan yhteydessä olleesta metsästä ei saanut edes kotitarvepuita, olivat olosuhteet osakkaiden välisiin riitoihin otolliset. Ostromin (1990) yhteisresurssin kestävä hallinnan teoriaan peilaten osakkaiden välisten riitojen puhkeaminen oli odotettavissa lukuisista syistä, joista kaksi nousee erityisesti esiin. Ensinnäkin, yhteismetsien muodostaminen tapahtui osakkaita kuulematta ja ulkopäin ohjattuna, sekä toiseksi, osakkaiden keskuudessa vallitsi luottamuspuula yhteismetsien hallintoa ja toimintaa kohtaan. Ensimmäiset yhteismetsät perustettiin vailla varsinaista yhteismetsälainsäädäntöä, eikä ensimmäinen yhteismetsälakikaan (SA, 1925/184) säätänyt yksityiskohtaisesti hallinnon toteuttamisesta, mikä horjutti osakkaiden luottamusta yhteisomistusta kohtaan (VPA, HE 3/1908; SA, 1925/184; ks. myös Kom., 1907:16, 456–457; Kiljunen 1959, 76).

Metsäammattilaisten ja poliitikkojen suhde talonpoikaiseen metsänomistukseen oli koetuksella 1900-luvun alussa. Kruununmetsien yksityistämisen uskottiin vähentävän tilallisten tuhlailevaa metsien käyttöä, mutta lopputulema metsäteollisuuden laajetessa ja metsien arvon noustessa oli juuri päinvastainen, eikä lainsäädäntö tarjonnut metsäviranomaisille tehokkaita valvontakeinoja. Metsien haaskauksen saamiseksi kuriin metsien yhteisomistus nähtiin oivaksi keinoksi valvoa metsien käyttöä sekä toteuttaa suunnitelmallista, pitkäjänteistä metsien hoitoa.

3.2 Yhteismetsät maatilatalouden tukena

Vuoden 1886 metsälaki ei tarjonnut viranomaisille riittäviä keinoja valvoa yksityismetsien hakkuita, mihin toi korjauksen vuonna 1917 säädetty metsäasetus. Sen nojalla lääneihin perustettiin metsälautakunnat valvomaan yksityismetsien käyttöä ja viemään metsien hävitystapaukset tuomioistuinten käsiteltäviksi (SA, 1917/106). Metsäasetusta täydensi vuonna 1928 säädetty yksityismetsälaki (SA, 1928/161), joka loi puitteet yksityismetsien hoidolle ja valvonnalle. Metsäasetus ja sen tarjoamat keinot yksityismetsien käytön valvontaan vaimensivat metsäammattilaisten ja poliitikkojen kiinnostusta yhteismetsäomistuksen lisäämiseen. Keskustelu uusien yhteismetsien perustamisesta ja yhteisomistuksen kansantaloudellisista eduista jäi taka-alalle suomalaisessa metsäpoliittisessa keskustelussa (Rytteri 1996, 37).

Toimivia yhteismetsiä varten tarvittiin kuitenkin erillinen lainsäädäntö, jota oli valmisteltu jo 1900-luvun alussa. Vuonna 1925 voimaan tullut ensimmäinen varsinainen yhteismetsälaki vahvisti kantatilaan kuuluvan yhteismetsäosuuden säilyttämisen jakamattomana, yhteismetsän hoitamisen metsätaloussuunnitelman mukaisesti sekä yhteismetsän käytön valvonnan. Yhteismetsäosuuden säilyttäminen jakamattomana turvasi metsäomaisuuden säilymisen maatilataloutta harjoittavan väestön hallussa ja toisaalla yhteismetsän pinta-alan pysyvyyden (VPA, HE 46/1924; SA, 1925/184). Uusille yhteismetsille oli edelleen tarvetta isojaon saattamiseksi päätökseen Pohjois-Suomen kunnissa, mutta kahdeksan suuren yhteismetsän muodostaminen tapahtui kuitenkin pääosin vasta 1930-luvulta lähtien (Rytteri 1996, 37).

Luovutetun Karjalan siirtoväen asuttaminen nosti yhteismetsät uudelleen esiin. Maanhankintalain nojalla muodostettiin vuosina 1945–1958 kaikkiaan 81 uutta asutusyhteismetsää, joiden kokonaispinta-ala oli 120 000 ha ja keskimääräinen koko 1500 ha (Palojärvi 1982, 9; Kalliola 1986, Liite 1). Vuosisadan alussa perustettujen tilattoman väestön yhteismetsien epäkohdista tietoisina pyrittiin maanhankintalain nojalla muodostetuille kantatiloille osoittamaan riittävästi omaa metsää kotitarvepuun tarpeen tyydyttämiseksi, jolloin yhteismetsäosuus tarjosi tilalle kantoraha- ja työtuloa.

Maanhankintalain nojalla maan saantiin olivat oikeutettuja siirtoväen lisäksi tietyin ehdoin sotainvalidit, sotalesket, sotaorvot ja perheelliset rintamasotilaat (SA, 1945/396). Asutustilan tarvit-

seman metsän osoittaminen yhteismetsäosuutena ei ollut enää ensisijainen vaihtoehto. Tavoitteena oli sisällyttää erotettavan kantatilan yhteyteen riittävästi kotitarvemetsää, jossa oli mahdollista tehdä myyntihakkuita. Jos tällainen menettely ei onnistunut, oli yhteismetsän osakkuus toissijainen vaihtoehto tilan elinkelpoisuuden varmistamiseksi. Keskeinen lähtökohta yhteismetsiä muodostettaessa oli läheinen sijainti osakastiloihin nähden, jotta osakkaat saattoivat osallistua yhteismetsän hakkuu- ja hoitotöihin. Suurin osa asutusyhteismetsistä perustettiin vähämetsäisille alueille Lounais- ja Länsi-Suomeen (Vuorinen 1981, 36–38).

Maanhankintalain nojalla muodostettuja yhteismetsiä purkautui pieni määrä verrattuna tilattoman väestön asuttamisen yhteydessä perustettuihin yhteismetsiin, mutta tämä ei kerro koko totuutta osakkaiden tyytyväisyydestä omistusmuotoa kohtaan. Maansaantiin oikeudet olisivat ensisijaisesti halunneet yhteismetsäosuutta vastaavan metsämaan omana metsänä ja olivat joissakin tapauksissa halukkaita luopumaan yhteismetsäosuudesta, vaikka kantatilaan kuulunutta metsämaata ei ollut riittävästi puunmyyntitulojen saamiseksi (Lilja 1956, 8; ks. myös Lilja 1948). Kiljusen (1959, 73–76) mukaan yhteismetsien huonoon maineeseen kansan keskuudessa vaikuttivat osakkaiden väliset riidat ja tietämättömyys metsien yhteisomistuksesta, mikä oli omiaan pitämään yllä ennakkoluuloja niitä kohtaan. Hän esitti tilanteen korjaamiseksi yhteismetsien hallinnon ja yhteismetsän oikeudellisen aseman selkiyttämistä.

Kalliolan (1986, 25–26, 40) mukaan keskeisiä syitä vuosina 1945–1982 purku- tai myyntiluvan saaneille yhteismetsille oli niiden kokeminen epätarkoituksenmukaisen pieniksi ja hoitokustannusten kokeminen korkeiksi suhteessa saataviin tuloihin. Osakkaiden väliset erimielisyydet metsien käyttöä ja hoitoa koskevissa kysymyksissä sekä yhteismetsäosuuksien siirtyminen muiden kuin viljelijöiden haltuun lisäsivät painetta yhteismetsän purkamiseen tai jakamiseen. Suuri yhteismetsästä luopumista ruokkiva tekijä oli metsän ikäluokkarakenteen muutoksesta johtunut hakkuusuunnitteen pieneneminen ja tarve tuloja alentaviin metsänparannustöihin.

Paine maanhankintalain nojalla perustettujen yhteismetsien myymiseksi tai jakamiseksi purkautui, kun vuoden 1970 alussa astui voimaan uusi yhteismetsälaki, joka aiempaan lainsäädäntöön nähden helpotti yhteismetsän purkumenettelyä. Lain 5 §:n mukaan maatalousministeriöllä oli lupa myöntää oikeus yhteismetsän myyntiin tai jakamiseen osakkaiden kesken, jos olosuhteet yhteismetsän toiminnalle olivat olennaisesti muuttuneet tai muut syyt sitä vaativat (SA, 1969/485).

Maanhankintalain nojalla perustetuista yhteismetsistä (n=81) 19 haki 1970-luvulla jako- tai myyntilupaa, joista maa- ja metsätalousministeriö teki myönteisen päätöksen kahdeksan kohdalla 1980-luvun puoliväliin mennessä (Vuorinen 1981, 66; Kalliola 1986, Liite 1). Liitteessä L1, saatavissa osoitteessa <https://doi.org/10.14214/ma.10393>, tarkastellaan yksityiskohtaisemmin maa- ja metsätalouden rakennemuutoksen vaikutusta kahden tyypillisen itäsuomalaisen asutusyhteismetsän toimintaedellytyksiin ja niiden purkautumiseen johtaneeseen kehitykseen. Kainuussa sijainnut, vuonna 1954 perustettu 1700 ha:n ja 27 osakastilan Paakin yhteismetsä haki vuonna 1970 ministeriöstä lupaa sen myyntiin. Vuonna 1950 perustettu 2200 hehtaarin ja 43 osakkaan Rumon yhteismetsä Pohjois-Karjalassa jätti puolestaan myyntilupahakemuksen vuotta myöhemmin. Molemmissa hakemuksissa keskeisiä perusteluja myynnille olivat osakkaiden ikääntyminen, maatalouden harjoittamisen lopettaminen ja yhteismetsän alhainen tuottavuus. Ensimmäinen hakemus hylättiin kummankin yhteismetsän kohdalla, mutta ne ovat tulleet sittemmin myydyiksi (KA, MMA, Eh: 713/883/1970; KA, MMA, Eh: 807/4353/1971; KA, MMA, Eh: 3597/65/1996; Yle uutiset 31.12.2019).

Rumon ja Paakin yhteismetsät osoittavat, että tyytymättömyys yhteismetsästä saatuun tuottoon oli tärkeä, muttei ainoa syy yhteismetsän myynti- tai jakohakemuksiin. Maa- ja metsätaloudessa 1960-luvulla käynnistynyt rakennemuutos oli ajanut peltopinta-alaltaan pieniä kantatiloja taloudelliseen ahdinkoon, jolloin yhteismetsäosuuden myynnillä olisi voitu keventää kantatilojen velkataakkaa ja irtautua maatalouden harjoittamisesta. Yhteismetsäosuudesta saatava tasainen

tuotto ei aina palvellut hyvin kantatiloja, joiden rahantarpeet olivat usein kertaluonteisia esimerkiksi rakennus- tai konehankintojen muodossa. Tilanteen kompleksisuutta osoittaa se, että vain harva tila pystyi tulemaan toimeen pelkästään maanviljelyllä ja karjanhoidolla, etenkin kauempana asutuskeskuksista sijainneilla alueilla.

Tarkasteltaessa yhteismetsien kenttää kokonaisuutena valtaosa yhteismetsien osakkaista oli kuitenkin tyytyväisiä yhteismetsäänsä. Kalliolan (1986, 39) tutkimuksen mukaan, joka perustui vuonna 1982 toteutettuun kyselyyn, 76 % osakkaista oli erittäin tai melko tyytyväisiä yhteismetsän toimintaan tyytymättömien osuuden rajoittuessa 15 %:iin. Osakkaiden tyytyväisyys lisääntyi hakkuusuunniteosuuden kasvua seuraten, mikä puolsi riittävän suurten osuuksien osoittamista tiloille yhteismetsiä muodostettaessa sekä toisaalla yhteismetsäosuuden säilyttämistä jakamattomana. Ostromin (1990) yhteisresurssin kestävä hallinnan teoria saa tukea tutkimuksen tuloksista. Vaikka yhteismetsien toimintaa ohjattiin vastoin Ostromin teoriaa vahvasti ulkoapäin, merkittävä osa yhteismetsistä onnistui rakentamaan läpinäkyvän ja oikeudenmukaisen sisäisen toimintamallin, joka oli taloudellisesti tuloksekas ja nautti osakkaiden luottamusta.

Yhteismetsäpolitiikalle oli ominaista 1990-luvun lopulle saakka metsätalouden kiinteä kytkös maatilatalouteen. Erityisen näkyvästi tämä lainsäätäjän tahto tuli esiin yhteismetsien omistusta ja päätöksentekoa koskevissa kysymyksissä. Vuonna 1978 valmistuneessa yhteismetsäosuustyöryhmän mietinnössä painotettiin, että yhteismetsä oli pääsääntöisesti tarkoitettu maatilatalouteen liittyvän metsätalouden harjoittamisen edistämiseen. Työryhmän huolena oli, että yhtiöiden, yhteisöjen ja säätiöiden hankkimiin tiloihin kuuluneita yhteismetsäosuuksia oli joutunut maatilatalouden harjoittajien ulkopuolelle, kuten oli käynyt aiemmin esitellyn Paakin yhteismetsän kohdalla (ks. Liite L1). Työryhmän selvityksen mukaan 92,2 % yhteismetsäosuuksista oli yksityisten omistajien hallussa, ja metsäyhtiöt ja niiden eläkesäätiöt omistivat 4,7 %, muiden omistajatahojen osuuksien ollessa alle prosentin luokkaa (MMM 1978, 3–4; ks. myös Kolehmainen 1983, 13–15). Työryhmän tahto heijastui yhteismetsälakiin (SA, 1969/485), johon vuonna 1978 tehty muutos rajoitti yksittäisen osakkaan äänimäärän kymmenesosaan kaikista äänistä aiemman viidesosan sijaan. Lain muutos rajoitti aktiivisesti osakaskunnan kokouksiin osallistuneiden yhtiöiden ja muiden yhteisöosakkaiden määrävän aseman saavuttamista kokouksissa (VPA, HE 156/1978).

Maatalouden rakennemuutos, joka näkyi muun muassa maatalojen pirstoutumisena ja tilojen omistuksen siirtymisenä pois maatilataloutta harjoittaneen väestön piiristä, heijastui suoraan yhteismetsien toimintaan. Tilojen lohkomisen seurauksena kantatiloihin kytkeytyneet yhteismetsäosuudet pilkkoutuivat, mikä lisäsi yhteismetsien hallintokuluja ja vähensi pilkkoutuneen yhteismetsäosuuden taloudellista merkitystä omistajalleen. Toisaalla yhteismetsäosuuksia siirtyi tilakauppojen seurauksena yhtiöiden, säätiöiden ja muiden maatalouden ulkopuolisten toimijoiden haltuun. 1980-luvun lopun arvioiden mukaan enää vajaat 60 % yhteismetsien osakkaista sai pääasiallisen toimeentulonsa maatilataloudesta, mikä kertoi yhteismetsien alkuperäisen tavoitteen eli maataloutta tukevan kestävä metsätalouden harjoittamisen hämärtyneen (VPA, HE 97/1990). Suomalaisen metsäpolitiikan keskeisenä tavoitteena niin yksityis- kuin yhteismetsien kohdalla oli metsien säilyttäminen viljelijäväestön omistuksessa. Ruotsissa yhteismetsäosuuksista vajaa 22 % oli siirtynyt yhtiöiden omistukseen vuonna 1995, minkä lisäksi yksityisten omistamista osuuksista valtaosa oli muiden kuin maataloutta päätoimisesti harjoittaneiden hallussa (Holmgren 2009, 28).

3.3 Yhteismetsäpolitiikka tienhaarassa

Yhteismetsäosuuksien siirtyminen viljelijäväestön ulkopuolelle perinnönjakojen ja tilakauppojen kautta synnytti tarpeen yhteismetsälainsäädännön päivittämiseksi vastaamaan muuttunutta yhteiskunnallista tilannetta. Maa- ja metsätalousministeriö asetti lokakuussa 1985 yhteismetsätyöryhmän selvittämään yhteismetsälainsäädännön uudistamistarvetta. Vuonna 1987 valmistuneessa

muistiossa työryhmä painotti yhteismetsäosuuksien pirstoutumisen rajoittamista ja niiden säilyttämistä maatilatalouden yhteydessä. Yhteismetsän osakaskunnalle esitettiin oikeutta kantatilaan kuuluneen yhteismetsäosuuden lunastamiseen tilakauppojen yhteydessä, jos ostajana oli yhtiö, yhteisö tai vastaava tai tilaa ei käytetty pääasiallisesti maatilatalouden harjoittamiseen. Lisäksi esitettiin, että kantatilan halkomisen yhteydessä yhteismetsäosuus annettaisiin vain yhdelle muodostettavista tiloista (MMM 1987, 6–9).

Yhteismetsien oikeus yhteismetsäosuuksien lunastamiseen tilojen lohkomisten ja tilakauppojen yhteydessä oli riippuvainen yhteismetsän käytettävissä olevista varoista. Pienille yhteismetsille lunastusoikeuden käyttö kariutui usein varojen puutteeseen, minkä vuoksi osuuksia siirtyi tilakauppojen yhteydessä maatilatalouden ulkopuolelle. Yhteismetsien osakkaiden osuuksien lunastushakemuksia tehtiin maa- ja metsätalousministeriölle vuosina 1971–1979 kaikkiaan 41, joista neljä hylättiin, mitä voi pitää pienenä suhteutettuna runsaan 13 000 osakkaan joukkoon (Vuorinen 1981, 73–74). Maatilalain (SA, 1977/188) muutos vuonna 1978 mahdollisti maanostolainan myöntämisen yhteismetsälle osuuden lunastamiseen. Lunastusoikeuksia myöntäneelle Metsähallitukselle saapui 1990-luvun alkupuolella vuosittain noin 30 hakemusta ja lunastusoikeutta oli käyttänyt kolmasosa yhteismetsistä, mikä oli alle odotusten (VPA, HE 205/1996; ks. myös Kolehmainen 1983, 45–46).

Yhteismetsälakia uudistettiin 1990-luvulla kaksi kertaa, vuosina 1991 ja 1997. Keskeinen kysymys lainvalmistelussa molemmilla kerroilla oli yhteiskunnallisen muutoksen huomioiminen. Vuoden 1990 lakiesityksessä korostettiin, että yhteismetsien ”tarkoituspäätäjä tulisi arvioida uudelleen ja laajentaa näkökulmaa perinteisen maatalouden ulkopuolelle” (VPA, HE 97/1990). Maatalouden rakennemuutoksen ja tilojen ositusten takia merkittävä osa yhteismetsäosuuksien omistajista työskenteli maatalouden ulkopuolella eikä ollut samassa määrin riippuvainen yhteismetsäosuuden ylijäämästä kuin viljelijät. Omistuksen rajoittamista pelkäävät maatilatalouden harjoittajiin ei pidetty muuttuneissa olosuhteissa enää yleisen edun mukaisena. Osuuksien lunastusmenettely ei myöskään toiminut odotetulla tavalla. Laki ei velvoittanut osakaskuntia lunastamaan yhteismetsäosuuksia, vaikka lunastusedellytykset olisivat täyttyneet, mikä saattoi osakkaat eriarvoiseen asemaan. Toisaalla yhteismetsäosuuksien omistajat eivät kannattaneet ajatusta yhteismetsäosuuksien maatilasidonnaisuuden purkamisesta ja niiden avoimesta kaupasta (Riikilä 1995).

Yhteismetsälain uudistamisen yhteydessä perustettujen asiantuntijatyöryhmien kannanotoista nousee esiin huoli metsien omistusrakenteen pirstoutumisesta, jonka nähtiin heijastuvan niin metsien hoitoon kuin teollisuuden raaka-ainehuoltoon. Yhteiskunnallisen muutoksen vuoksi yhteismetsän omistajuutta ei tullut rajata enää tiukasti viljelijäväestölle kuuluvaksi eikä maatilatalouden kautta lähestyttäväksi. Yhteismetsien keskeiseksi tehtäväksi oli muotoutumassa metsäsuunnitelmaan perustuvan kestävä metsätalouden harjoittaminen.

3.4 Täyskäännös yhteismetsäpolitiikassa

Yhteismetsälainsäädäntöön 1990-luvulla tehdyt vähäiset muutokset eivät olleet johtaneet maanomistajien sopimuksiin perustuvien yhteismetsien syntyyn eivätkä pysäyttäneet toimivien yhteismetsäosuuksien pirstoutumista perinnönjakojen ja tilakauppojen seurauksena (MMM 1999, 18). Pienten maatilojen tukemiseksi ja suunnitelmallisen metsänhoidon toteuttamiseksi luotu yhteismetsäajatus oli tullut tiensä päähän vuosituhannen vaihteeseen tultaessa. Ajattelun muutos näkyy maaliskuussa 2003 voimaan astuneen uuden yhteismetsälain (SA, 2003/109) perusteluissa: ”Yhteismetsien yhteiskunnallinen merkitys perustuu nykyisin lähinnä niiden harjoittamaan aktiiviseen ja kestävyteen perustuvaan metsätalouteen ja aluetaloudellisiin vaikutuksiin” (VPA, HE 240/2002, 3). Hallituksen esityksen perusteluissa yhteismetsälain muuttamiseksi vuonna 1997 tunnustettiin avoimesti yhteiskunnallinen muutos, muttei vielä rohjettu tehdä irtiotta maatilataloudesta: ”Yhteis-

metsien merkitys maatilataloutta harjoittavien tilojen tukimetsänä on sen sijaan muuttunut ja on edelleen muuttumassa” (VPA, HE 205/1996, 2). Maatilatalouden tukemisen sijaan ensisijaiseksi tavoitteeksi asetettiin metsäkiinteistöjen pirstoutumisen estäminen uusia yhteismetsiä perustamalla tai liittämällä metsäkiinteistöjä toimiviin yhteismetsiin osuutta vastaan. Kiinteistön omistajan sidonnaisuudella maatilatalouden harjoittamiseen ei ollut enää merkitystä.

Suurin este muutoksen toteutumiselle käytännössä oli yhteismetsäosuuden erottamaton kytkentä maatilakiinteistöön, jolloin yhteismetsän roolina oli toimiminen maatilan tukimetsänä. Yhteismetsälaki esti yhteismetsäosuuden luovuttamisen erillään kiinteistöstä, mikä oli aikanaan ollut perusteltua, kun yhteismetsät oli muodostettu viranomaistoimenpitein ja julkisella rahoituksella asutustoimintaa tukemaan. Maatilojen toimintaedellytysten turvaaminen tai muutkaan yhteiskuntapoliittiset syyt eivät edellyttäneet enää lakiesityksen mukaan maatilan ja yhteismetsäosuuden kiinteää sidonnaisuutta. Osuuden sidonnaisuus maatilakiinteistöön ei ollut sopusoinnussa osakkaan vapauteen päättää omaisuutensa käytöstä ja esti metsätalouden harjoittamisesta kiinnostuneiden henkilöiden pääsyn yhteismetsän osakkaiksi. Osuuksien luovutusrajoitusten nähtiin heijastuvan yhteismetsäosuuksien luovutushintoihin, kun niiden arvo ei määrittynyt markkinoiden ehdoilla (VPA, HE 240/2002; MMM 1999).

Lakiesityksessä yhteiskuntapoliittiset perusteet yhteismetsäosuuksien luovutusrajoituksille olivat poistuneet. Uudistus samalla yhtenäisti yhteismetsälainsäädännön kiinteän omaisuuden hankkimiseen ja luovuttamiseen liittyneen lainsäädännön kanssa. Vuoden 1998 alusta lukien maa- ja metsätalouden hankkimiseen tai myyntiin ei liittynyt enää erityisiä kieltoja tai viranomaislupia. Yhteismetsäosuuksien luovutusrajoitusten poistamisesta aiheutuvien epäkohtien ehkäisemiseksi osakaskunnalle esitettiin lakiesityksessä oikeus sisällyttää yhteismetsän ohjesääntöön osuuden etuosto-oikeus, joka ei olisi koskenut sukulaisten välisiä kauppoja. Lakiesitys tarjosi yhteismetsille aikaisempaa laajemmat puitteet harjoittaa muuta liiketoimintaa kuin metsätaloutta, ja samalla se kevensi yhteismetsien toimintaan ja uusien yhteismetsien perustamiseen liittyvää säätelyä (VPA, HE 240/2002).

Maaliskuussa 2003 voimaan astunut uusi yhteismetsälaki (SA, 2003/109) ei johtanut välittömästi yhteismetsien perustamisaltoon. Metsänomistajien tai omistuksesta kiinnostuneiden hitaahko reagointi lakimuutokseen ei johtunut ainakaan tiedottamisesta. Metsäalan johtava ammattilehti Metsälehti julkaisi pian lain voimaan tulon jälkeen myönteisiä informatiivisia artikkeleita yhteismetsistä ja uudistuneesta yhteismetsälainsäädännöstä. Tunnusomaista Metsälehdessä 2000-luvulla julkaistuille artikkeleille oli metsänomistajien rohkaiseminen liittämään metsäkiinteistöjään yhteismetsiin painottamalla mittakaavaedun tarjoamia hyötyjä (ks. esim. Pirttilä 2003; Jauhainen 2003; Collin 2004).

Yhteismetsien harjoittamaa suunnitelmallista metsänhoitoa, taloudellista kannattavuutta ja luonnon monimuotoisuuden parempaa huomioon ottoa oli korostettu yhteismetsälain uudistamista koskevassa lainsäädäntötyössä 1980-luvulta lähtien. Perustelutekstien sisältö pysyi lähes muuttomattomana eikä taloudellisen kannattavuuden osalta perustunut Viitalan ja Leppäsen (2014a, 34–35) mukaan selkeään tutkimusnäyttöön. Esitetyt perustelut nojasivat vahvasti Pohjois-Suomen suurten isojakoyhteismetsien toimintaan ja osakkaiden kokemuksiin, joista suurimman, Kuusamon yhteismetsän pinta-ala oli 2000-luvun alussa noin 85 000 ha (2020 n. 90 000 ha). Kaikkiaan Pohjois-Suomeen perustetut kahdeksan yhteismetsää kattoivat noin puolet yhteismetsien kokonaispinta-alasta, joten niitä ei voi pitää edustavana otoksena koko yhteismetsäkentästä (Maanmittauslaitos 2020).

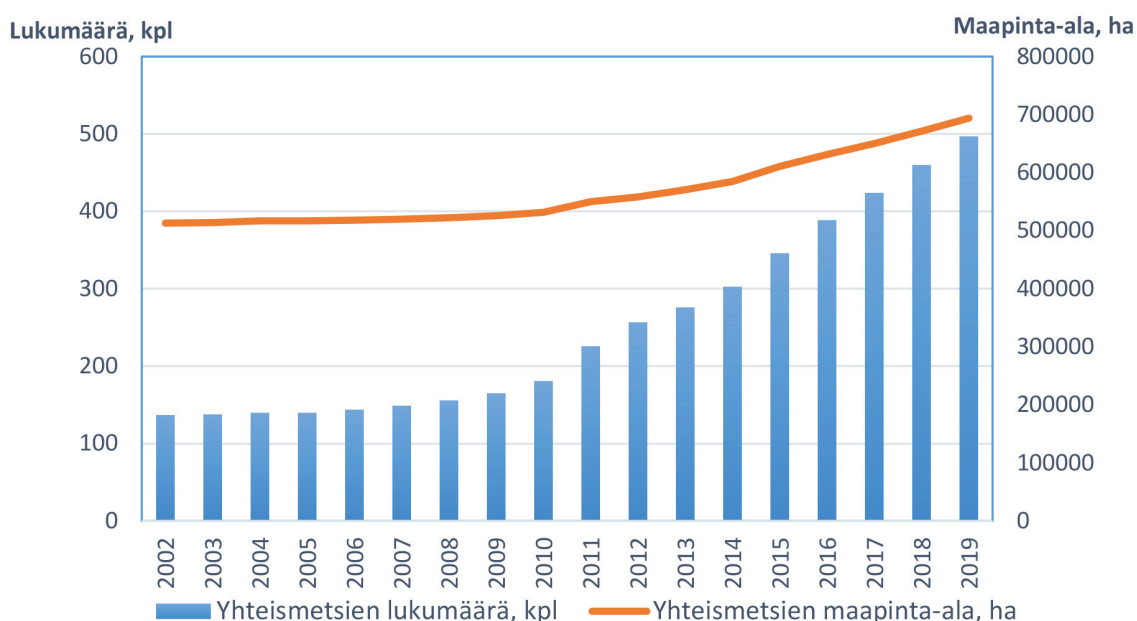
Uudessa yhteismetsälaisissa oli vielä aiemman osakkaita holhoavan otteen jäänteitä, jotka herättivät epäluuloja yhteismetsästä kiinnostuneissa. Vuoden 2005 loppuun mennessä oli syntynyt ainoastaan kolme uutta yhteismetsää, joiden kokonaispinta-ala oli 2700 ha. Erityisen kritiikin kohteena oli lain edellyttämä kahden tilintarkastajan vaade, joista toisen tuli olla alueellisen metsäkeskuksen valitsema (SA, 2003/109). Yhteismetsälain tilintarkastusta koskeva pykälä

synnytti ensinnäkin kustannuksia ja toiseksi ulotti alueellisen metsäkeskuksen valvonnan yhteismetsän taloudenhoitoon. Tilintarkastuksen osalta lakiin saatiin muutos vuoden 2012 alusta, jolloin alueellisen metsäkeskuksen asettaman toisen tilintarkastajan vaade poistui ja tilintarkastuksen tarpeellisuus sidottiin yhteismetsän liikevaihtoon (VPA, HE 80/2011; VPA, MmVM 10/2011). Yhteismetsien hallinnosta aiheutuneet yksityistä pienmetsänomistusta korkeammat kustannukset olivat rajoittaneet kiinnostusta omistusmuotoa kohtaan.

Valtiovallan sitoutumisesta yhteismetsäpolitiikan edistämiseen selkeä osoitus hallinnon keventämisen rinnalla oli yhteismetsille tarjottu veroetu vuoden 2005 alusta lukien. Yksityismetsänomistajiin nähden yhteismetsät saivat tuolloisen pääomaverokannan mukaan kahden prosenttiyksikön veroedun yksityismetsänomistajiin nähden. Yhteismetsien verotusta tutkineet Viitala ja Leppänen (2014b, 18–19) eivät löytäneet verolainsäädännön valmistelua koskevasta aineistosta sisällöllisiä perusteluita yhteismetsien alhaisemmalle verokannalle. Perustelut olivat metsäpoliittisia ja käyvät ilmi yhteismetsien tilintarkastukseen liittyvästä maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnöstä: ”Valiokunta pitää välttämättömänä, että yhteismetsien muodostumista edistetään myös verotuksellisin keinoin” (VPA, HE 80/2011, VPA, MmVM 10/2011).

Vuonna 2009 Maanmittauslaitos, Tapio ja [silloiset] alueelliset metsäkeskukset käynnistivät Yhteismetsä tutuksi -kampanjan, jonka tavoitteena oli levittää tietoa metsien yhteisomistuksesta. Yhteismetsiä markkinoitiin erityisesti kaupunkilaismetsänomistajille vaivattomana tapana hoitaa kestäväällä tavalla metsää, vaalia luontoarvoja ja nauttia tasaisesta tulovirrasta yhteismetsän suuren pinta-alan ansiosta. Yhteismetsien perustamisesta ei myöskään aiheutunut veroseuraamuksia esim. varainsiirtoveron muodossa eikä muitakaan ylimääräisiä kustannuksia, kun valtio vastasi maanmittaustoimitusten kuluista (ks. esim. Silveri 2013, 34–35).

Ennakkoluulojen hälvetessä ja taloudellisten kannustimien tukemana käynnistyi vuonna 2010 yhteismetsien perustamisalto, jolloin muodostettiin kaikkiaan 16 uutta yhteismetsää, kokonaispinta-alaltaan 5900 ha. Tyypillistä uusille yhteismetsille on ollut niiden pieni koko ennen vuotta 2003 muodostettuihin yhteismetsiin verrattuna (kuva 1). Yhteismetsien pinta-alan mediaani on laskenut vuoden 2010 ja vuoden 2020 välillä 864 ha:sta (n=166) 352 ha:iin (n=497). Kehitys heijastuu vastaavalla tavalla yhteismetsien keskimääräiseen pinta-alaan, joka on supistunut vuosien 2010 ja 2020 välillä 3100 ha:sta 1400 ha:iin (Maanmittauslaitos 2020).

Kuva 1. Yhteismetsien lukumäärän ja maapinta-alan kehitys 2002–2019. Lähde: Maanmittauslaitos 2020.

Vuoden 2003 jälkeen muodostetut uudet yhteismetsät poikkeavat osakasrakenteeltaankin aiemmin perustetuista. Uudet yhteismetsät ovat rakentuneet ensisijaisesti metsää omistavan perheen, suvun tai sijoittajaryhmän ympärille (ks. esim. Virtanen 2020). Metsäkiinteistön liittäminen toiminnassa olevaan yhteismetsään on tarjonnut toisen vaihtoehdon päästä yhteismetsän osakkaaksi. Vuosina 2003–2009 yhteismetsien pinta-ala kasvoi 11 560 ha, josta neljäsosa koostui metsäkiinteistöjen liittämisestä toimiviin yhteismetsiin (Maanmittauslaitos 2020). Suurimmiksi haasteiksi metsäkiinteistön liittämisessä toimivaan yhteismetsään koettiin suhtautuminen uusien osakkaiden ottamiseen, luottamus yhteismetsän avainhenkilöihin sekä liitettävän metsäkiinteistön arvon määrittäminen. Metsien ikärakenteesta ja arvon määrittämisessä käytettävästä korkokannasta riippuen metsäkiinteistön liittämistä suunnittelevan metsänomistajan ja yhteismetsän näkemykset kiinteistön arvosta ovat voineet poiketa erityisesti silloin, jos liitettäväksi aiottu metsä on ollut taimikkovaltainen (ks. esim. Kärkkäinen 2010, 14; Pätsi 2011).

Yhteismetsälainsäädännön valmistelussa ja eritoten kampanjoitaessa uusien yhteismetsien muodostamiseksi on painotettu mittakaavaedun kautta syntyviä kustannussäästöjä metsänhoidossa, puun myynnistä saatavia korkeampia hintoja sekä parempia edellytyksiä luonnonhoitoon. Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö koskien viimeisintä merkittävää yhteismetsälain uudistusta vuonna 2012 korosti edelleen yhteismetsien tarjoamia mittakaavaetuja: ”Metsätalouden harjoittamisen näkökulmasta suuri koko mahdollistaa luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamisen keskimääräistä metsätilaa paremmin”. Valiokunta painotti yhteismetsien merkitystä pyrittäessä ehkäisemään metsätilojen pirstoutumisesta aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia (VPA, MmVM 10/2011; VPA, HE 80/2011). Ulotettaessa tarkastelu 2010-luvulle on huomioitava, että yhteismetsien määrä on yli kaksinkertaistunut ja että uusista yhteismetsistä valtaosa on pieniä ja enenevässä määrin usean kunnan alueelle sijoittuvia, mikä syö mittakaavaedun tarjoamia hyötyjä. Toisaalla yhteismetsille tarjotut veroedut, metsätalouden tuet ja hallintokulujen aleneminen tilintarkastuksen osalta vuodesta 2012 lähtien ovat parantaneet omistusmuodon kilpailukykyä suoraan yksityisomistukseen nähden.

Tunnusomaista ennen vuotta 2003 perustetuille yhteismetsille oli, että ne koostuivat useimmiten yhdestä tai muutamasta suuresta palstasta, mikä tarjosi niille yhteismetsien markkinoinnissa korostettua mittakaavaetua niin metsän hoidossa kuin puunkorjuussa. Toiminnassa olleet yhteismetsät koostuivat 1980-luvulla keskimäärin kolmesta suuresta palstasta. Jos yhteismetsä muodostui suurten palstojen sijaan pienemmistä hajapalstoista, tuli palstojen välisen etäisyyden rajoittua 1980-luvun tietämyksen mukaan 10–20 km:iin, korkeimmillaan 50 km:iin, jotta palstojen hoito yhteismetsänä olisi ollut suoraa yksityisomistusta kannattavampaa (Kolehmainen 1983, 45; Kalliola 1986, 16–17).

Vuoden 2003 jälkeen perustetut yhteismetsät poikkeavat ”perinteisistä” yhteismetsistä siinä, että ne eivät useimmiten ole muodostuneet yhtenäisestä palstasta, vaan palstat sijaitsevat eri puolilla kylää, kuntaa tai maata, mikä vaikeuttaa mittakaavaetujen saavuttamista. Vuoden 2020 alussa 497 yhteismetsästä 195:llä (39 %) oli omistuksia usean kunnan alueella (Maanmittauslaitos 2020). Kärkkäinen (2010) muistutti jo ennen yhteismetsien perustamisaaltoa mittakaavaetujen saavuttamisen vaikeudesta pirstaleisissa, usein pienissä yhteismetsissä.

Yhteismetsien kampanjoinnissa painotettu mittakaavaetu ei ole toteutunut useimmissa suvun eikä sijoittajienkaan yhteismetsissä. Tilanne voi tuki korjautua, jos yhteismetsät pyrkivät aktiivisesti laajentumaan hankkimalla omistuksiinsa rajautuvia metsämaita. Metsätilakoon ja rakenteen kehittämistä pohtinut työryhmä kiinnitti vuonna 2011 ilmestyneessä väliraportissaan huomiota uusien yhteismetsien pieneen kokoon. Työryhmän mielestä metsänomistajan kannalta olisi järkevämpää liittää metsänsä toimivaan yhteismetsään uuden perustamisen sijaan (MMM 2011b, 9–10). Rajoitteeksi nähtiin aiemmin mainittu yhteismetsän haluttomuus laajentua sekä tiedon puute laajentumishaluisista yhteismetsistä. Työryhmä esitti loppuraportissaan hallinnon

keventämisen lisäksi laajentumishaluisten yhteismetsien yhteystietojen saattamista **Yhteismetsä.fi**-verkkosivuille ja metsien arvonmäärityksen perusteiden selkiyttämistä. Lisäksi esitettiin, että Metsähallitus siirtäisi 5 000–10 000 ha metsää yhteismetsien perustamiseksi (MMM 2012, 15–16).

Yhteismetsien edunvalvontaa hoitava Suomen Yhteismetsät ry. julkaisee [www-sivuillaan](http://www.yhteismetsat.fi) luettelo laajentumishaluisista yhteismetsistä. Huhtikuussa 2020 kaikkiaan 497 yhteismetsästä 22 oli ilmaissut halunsa laajentumiseen joko ostamalla markkinoilta metsäkiinteistöjä tai tarjoamalla maanomistajalle mahdollisuuden liittää metsänsä toimivaan yhteismetsään. Laajentumishalunsa ilmaisseista yhteismetsistä ainoastaan kuusi oli perustettu vuoden 2003 jälkeen, ja niidenkin taustalla oli perustamisvaiheessa ollut joko metsäyhtiö tai kunta. Laajentumishaluisten yhteismetsien luettelo paljastaa, etteivät suvun yhteismetsät ole ainakaan julkisesti kiinnostuneita uusista osakkaista. Laajentumishaluisten yhteismetsien joukko koostuukin vanhoista ja suurista yhteismetsistä, joilla on vakiintunut toimintamalli (Suomen yhteismetsät ry.; ks. myös Ikonen 2018, 65–68).

Kansallinen metsästrategia 2025 -päivitys vuodelta 2019 korostaa yhteismetsien roolia yksityismetsien pirstoutuneen omistusrakenteen kehittämisessä kohti yritysmäisempää ja luontoarvot huomioivaa metsätaloutta (MMM 2019, 59–60). Tavoite suurempien yhtenäisten hoitoalueiden muodostamiseksi on toteutunut vain osittain vuoden 2003 jälkeen perustetuissa yhteismetsissä. Mittakaavaetujen sijaan sukujen yhteismetsät ehkäisevät metsäomaisuuden pirstoutumista ja helpottavat omaisuuden siirtämistä nuoremmalle sukupolvelle, mutta ennen kaikkea ne selkiyttävät metsien hoitoa ja puutavaran myyntiä koskevaa päätöksentekoa kuolinpesien hallitsemiin metsiin nähden (Virtanen 2020).

Puukaupan harjoittajina suvun yhteismetsät osoittautuivat Hyytiäisen (2014, 50–57) vuonna 2012 kerättyyn aineistoon perustuvassa tutkimuksessa selvästi passiivisemmiksi verrattuna ennen vuotta 2003 perustettuihin ”vanhoihin” ja tämän jälkeen perustettuihin laajentumishakuisiin tai sijoittajälähtöisiin yhteismetsiin. Suurten yhteismetsien aktiivisuus puukaupassa korostui, mutta joukossa oli myös pieniä hakkuumahdollisuutensa tehokkaasti hyödyntäneitä yhteismetsiä. Maantieteellisesti yhteismetsien puukauppa-aktiivisuus lisääntyi maan pohjoisosista etelään edettäessä. Hyytiäisen tutkimustuloksia arvioitaessa on huomioitava, että tutkimusaineiston kokoamisvaiheessa uusien yhteismetsien perustamisaltoa oli vasta hiljattain käynnistynyt. Kehitys johti 2010-luvulla suvun yhteismetsien lukumäärän suhteellisen osuuden kasvuun yhteismetsien kokonaismäärästä (ks. Maanmittaushallitus 2020). Metsänomistajatutkimusten (Hänninen ym. 2010; Karppinen ym. 2020) mukaan nuoret omistajat harjoittavat selvästi vanhoja aktiivisemmin puukauppaa, mutta metsätalokoon kasvun ja puukaupan harjoittamisaktiivisuuden välinen yhteys ei ole yhtä selkeä. Suvun yhteismetsien aktiivisuus puukaupan harjoittajina on metsänomistajatutkimusten tulosten perusteella sidoksissa siihen, siirtykö päätäntävalta yhteismetsien osakaskunnissa nuorten käsiin. Tähän kysymykseen ei ole tarjolla tutkimustietoa.

Sijoittajälähtöiset yhteismetsätkään eivät muodosta tavoitteiltaan homogeenista joukkoa. Vuonna 2015 toimintansa aloittanut Yhteismetsä Tuohi pyrkii toteuttamaan eri puolilla Etelä-Suomea ja Pohjois-Karjalaa sijaitsevista yhteensä 570 ha:n metsissään jatkuvan kasvatuksen menetelmää. Tuohen 53:a osakasta yhdistää kiinnostus jatkuvaan kasvatukseen metsänhoito-menetelmänä, ei sukulaisuus (Elonen 2020; Yhteismetsä Tuohi 2020).

Suomalaiseen yhteismetsäkenttään on vuoden 2003 lakiuudistuksen jälkeen muotoutunut kaksi erilaista yhteismetsien kategoriaa. Ennen vuotta 2003 toiminnassa olleista 137 yhteismetsästä merkittävä osa edustaa lakiesityksien perusteluissa kuvattuja, metsänhoidossa ja puun myynnissä mittakaavaetuja tarjoavia suuria yksiköitä. Sitä vastoin uuden lain aikana syntyneistä 360 uudesta yhteismetsästä merkittävä osa on pinta-alaltaan pieniä suvun yhteismetsiä. Uuden yhteismetsälain keskeisenä tavoitteena oli yksikkökoon kasvattaminen kannustamalla metsänomistajia liittämään metsänsä toimiviin yhteismetsiin ja toissijaisena uusien suurten yhteismetsien muodostaminen alueellisella tasolla. Kehitys on kuitenkin johtanut kaksitasoisen yhteismetsäkentän syntyyn.

4 Johtopäätökset

Yhteismetsien perustaminen 1800-luvun jälkipuolella kytkeytyi autonomisessa Suomessa yhteiskunnan rakennemuutokseen ja metsäpolitiikkaan. Yhteismetsien ensimmäinen suuri perustamisaalto ajoittui tilattoman väestön asuttamiseen 1900-luvun alussa ja toinen siirtoväen asuttamiseen jatkosodan päättymisen jälkeen. Parhailtaan käynnissä oleva kolmas, metsänomistajien keskinäiseen sopimiseen perustuva, yhteismetsien perustamisaalto poikkeaa tavoitteiltaan kahdesta ensimmäisestä aallosta, jotka toteutettiin viranomaispäätöksin ja valtion rahoittamina maatilatalouden tukemiseksi.

Sitomalla yhteismetsäosuus kiinteästi kantatilaan kuuluvaksi osaksi haluttiin varmistaa sekä kantatilan elinkelpoisuus että yhteismetsän säilyminen jakamattomana. Erityisesti 1900-luvun alussa tilattoman väestön asuttamiseksi muodostettujen ns. vanhojen yhteismetsien osakkaissa ilmeni alusta lähtien tyytymättömyyttä yhteisomistusta kohtaan, minkä seurauksena suuri osa perustetuista yhteismetsistä purkautui. Tyytymättömyyttä esiintyi myös maanhankintalain nojalla muodostettujen yhteismetsien osakkaiden keskuudessa, joskin vähäisemmässä määrin kuin 1900-luvun alussa muodostetuissa yhteismetsissä. Valtaosa osakkaista oli kuitenkin tyytyväisiä yhteismetsänsä toimintaan. Läpinäkyvä ja oikeudenmukaiseksi koettu hallinto sekä toiminnan tuloksellisuus vahvistivat luottamusta yhteisomistusta kohtaan Ostromin (1990) yhteisresurssin kestävä hallinnan teoriaa tukien.

Yhteiskunnan ja maatalouden rakennemuutos 1960-luvulta lähtien heijastui yhteismetsiin osuuksien pilkkoutumisena ja siirtymisenä perinnönjakojen ja maatilakauppojen yhteydessä maatilatalouden harjoittajien ulkopuolelle. Lainsäätäjä tunnisti muutoksen muttei ollut valmis purkamaan yhteismetsäosuuden kytköstä maatilatalouteen ja metsien säilyttämiseen ensisijaisesti viljelijäväestön omistuksessa.

Yhteismetsäpolitiikassa tapahtui kuitenkin täyskäännös vuoden 2003 jälkeen, jolloin voimaan astuneen uuden lain myötä yhteismetsäosuuden sidonnaisuus maatalakiinteistöön purkautui ja yhteismetsäosuuksilla sai käydä kauppaa. Lakimuutos katkaisi samalla perinteisen yhteismetsätalouden kytkennän maatilatalouteen. Kansallisessa metsäohjelmassa ja muissa metsäalan strategioissa on viimeisen kahden vuosikymmenen ajan kannustettu metsänomistajia yhteismetsien muodostamiseen tai liittämään metsiään toimiviin yhteismetsiin. Yhteiskunnallisena tavoitteena on ollut metsänomistuksen pirstoutumisen ehkäiseminen ja yrittäjämäisen metsätalouden ja metsänhoidon edistäminen nykyistä suuremmissa yksiköissä.

Yhteismetsien perustamiskustannusten kompensointi, mittavat veroedut ja yksityismetsänomistajien metsätalouden tukien suuntaaminen myös yhteismetsille ovat rohkaisseet uusien yhteismetsien muodostamiseen. Yhteismetsien lukumäärä on kolminkertaistunut vuosituhannen alusta, mutta niiden yhteispinta-ala on kasvanut ainoastaan viidenneksellä. Suomeen on syntynyt kahden vuosikymmenen aikana kaksitasoinen yhteismetsien kenttä, jossa ennen vuotta 2003 perustetut yhteismetsät ovat pääsääntöisesti suuria ja täyttävät valtakunnallisissa metsäohjelmissa kuvatujen yhteismetsien tunnusmerkit yhtenäisine suurine hoitoalueineen. Sen sijaan merkittävä osa kahden viime vuosikymmenen aikana muodostetuista yhteismetsistä on ollut pieniä sukujen yhteismetsiä, jotka ovat tilusrakenteeltaan repaleisia. On toki mahdollista, mutta lähitulevaisuudessa varsin epätodennäköistä, että nämä pienet yhteismetsät laajenisivat suuremmiksi yhtenäisiksi hoitoalueiksi. Niiden keskeinen tavoite useimmiten on metsäomaisuuden joustava siirtäminen seuraavalle sukupolvelle. Muodostuuko suvun yhteismetsistä aktiivisia puukaupan harjoittajia, on sidoksissa osakaskuntien päättävien elinten toimintakulttuuriin ja ikärakenteeseen. Kansalliset metsänomistajatutkimukset ovat osoittaneet, että nuoret omistajat ovat vanhoja aktiivisempia puukaupan harjoittajia.

Nykyisestä yhteismetsäpolitiikasta suurimman hyödyn veroetujen ja metsätalouden tukien muodossa korjaavat vakiintuneen ja tehokkaan toimintamallin omaavat suuret yhteismetsät. Viimeaikaisen yhteismetsäpolitiikan perusteella herääkin kysymys, ohjaavatko kansallinen metsäohjelma ja tarjotut taloudelliset kannusteet yksityismetsänomistajia, erityisesti kuolinpesiä ja yhtymiä, uusien suvun yhteismetsien perustamiseen. Tavoite yhtenäisistä suuremmista hoitoalueista jää pahasti puolitiehen, jos rajoitetaan sukujen tasolle, kun tavoitteen tulisi olla vähintään kylätasoisissa yhteismetsissä.

Kirjallisuus

- Agrawal A. (2002). Common resources and institutional sustainability. Julkaisussa: Ostrom E., Dietz T., Dolsak N., Stern P.C., Stonich S., Weber E.U. (toim.). The drama of the commons. Committee on the Human Dimensions of Global Change, National Research Council. National Academy Press, Washington. s. 41–86.
- Annapalo H. (2008). Pellon yhteismetsä: hyvässä terässä. Pellon yhteismetsä, Pello. 126 s.
- Berge E. (1996). Comparing forest commons in Norway and Sweden: Part I: What is to be done. Julkaisussa: “Voices from the Commons”, International Association for the Study of Common Property Resources, 6th Annual Conference, Berkeley, California, June 5–8, 1996. 20 s.
- Carlsson L. (1995). Skogsallmänningarna i Sverige. Forskningsrapport Tulea 1995: 22. Luleå tekniska universitet, Luleå.
- Carlsson L. (1999). Still going strong, community forests in Sweden. *Forestry* 72(1): 11–26. <https://doi.org/10.1093/forestry/72.1.11>.
- Collin J. (2004). Isosta pinosta riittää jaettavaa. *Metsälehti* n:o 22.
- Coward E.W. (1980). Principles of social organization in an indigenous irrigation system. *Human Organization* 38: 28–36. <https://doi.org/10.17730/humo.38.1.764782138jh83416>.
- Elonen P. (2020). Voiko metsän pitää metsänä ja silti hakata sitä? Tätä yritetään nyt yhteismetsissä. *Helsingin Sanomat* 30.3.2020.
- Gill M.J., Gill D.J., Roulet T.J. (2018). Constructing trustworthy historical narratives: criteria, principles and techniques. *British Journal of Management* 29(1): 191–205. <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12262>.
- Gripenberg L. (1905). Yhteinen metsätalous: käsikirja. Pellervon kirjasto n:o 17. Pellervo-Seura, Helsinki. 73 s.
- Haataja K. (1950). Maa- ja vesioikeus sekä metsä- ja maatalouslainsäädäntö. WSOY, Porvoo. 328 s.
- Hardin G. (1968). The tragedy of the commons. *Science* 162(3859): 1243–1248. <https://doi.org/10.1126/science.162.3859.1243>.
- Havia P. (2011). Yhteismetsien laajentuminen – uusia osakkaita, lisää metsää. Amk-opinnäytetyö, Mikkelin ammattikorkeakoulu. 51 s. + liitteet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011100513506>.
- Helander A.B. (1949). Suomen metsätalouden historia. WSOY, Helsinki. 546 s.
- Holmgren E. (2009). Forest commons in boreal Sweden. Aims and outcomes on forest condition and rural development. Doctoral thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå. 57 s.
- Holmgren E., Holmgren L., Lidestav G. (2007). Comparison of harvesting and business activities of non-shareholders and shareholders in a forest common in Västerbotten, Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research* 22(6): 582–592. <https://doi.org/10.1080/02827580701618769>.
- Holmgren E., Keskitalo E.C.H., Lidestav G. (2010). Swedish forest commons – a matter of Governance. *Forest Policy and Economics* 12(6): 423–431. <https://doi.org/10.1016/j>

forpol.2010.05.001.

- Holmgren E., Lidestav G., Kempe G. (2004). Forest condition and management in Swedish forest commons. *Small-scale Forest Economics, Management and Policy* 3(3): 453–468. <https://doi.org/10.1007/s11842-004-0031-0>.
- Honkanen M. (2012). Metsätilujärjestelyt ja yhteismetsät, Toimiva metsä -hankkeen tiedottamisen vaikuttavuus. Amk-opinnäytetyö, Mikkelin ammattikorkeakoulu. 85 s. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201201221544>.
- Hyytiäinen L. (2014). Yhteismetsien puukaupallinen toiminta. Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto. 68 s. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20140290>.
- Hänninen H., Karppinen H., Leppänen J. (2010). Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208. Metsätutkimuslaitos, Vantaa. 94 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-40-2317-0>.
- Ikonen J. (2018). Suomen yhteismetsien toiminnot, tavoitteet ja strategiat. Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto. 108 s.
- Jauhiainen H. (2003). Yhteismetsät hyötyvät ympäristötuesta: Posio saa miljoona euroa. *Metsälehti* n:o 22.
- Kalela J. (2000). Historiantutkimus ja historia. Gaudeamus, Helsinki. 270 s.
- Kalliola M. (1986). Yhteismetsät osakkaiden ja maa- ja metsätalouden piirihallinnon näkökulmasta. Maatilahallituksen julkaisuja N:o 13. Helsinki. 50 s. + liitteet.
- Karppinen H., Hänninen H., Horne P. (2020). Suomalainen metsänomistaja 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 30/2020. Luonnonvarakeskus, Helsinki. 73 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-961-3>.
- Keränen K., Heikkilä H. (2018). Someron yhteismetsä. Someron yhteismetsä, Forssa. 160 s.
- Kiljunen K. (1959). Yhteismetsät: metsäpoliittinen tutkimus. Liseniaatin tutkielma, Helsingin yliopisto. 90 s.
- Kinnunen M. (1992). Pohjois-Suomen yhteismetsien kannattavuus ja sen kehitys 1981–1990. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. 73 s. + liitteet.
- Kolehmainen I. (1983). Yhteismetsien metsätalous. Helsingin yliopiston kansantaloudellisen metsäekonomian laitos, tiedonantoja No 5. Helsinki. 63 s. + liitteet.
- Kuisma M. (2019). Maanomistus ja kehitys: risteysten pitkä ketju. Julkaisussa: Koponen J., Saaritsa S. (toim.). Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi: Suomi kehityksen kiinniottajana. Gaudeamus, Tallinna. s. 275–292.
- Kupiainen H. (2007). Savotta-Suomen synty, kukoistus ja hajoaminen. Talonpoikaisen maanomistuksen muutos ja elinkeinot Savossa ja Pohjois-Karjalassa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 79. Joensuun yliopisto, Joensuu. 401 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-458-912-3>.
- Kärkkäinen M. (2010). Yhteismetsistä ei tule pikkumetsien pelastajia. *Käytännön Maamies* 59(14): 32–35.
- Laerhoven van F., Ostrom E. (2007). Traditions and trends in the study of the Commons. *International Journal of the Commons* 1(1): 3–28. <https://doi.org/10.18352/ijc.76>.
- Laine J. (2019). Metsä talouden ja arvojen risteyksessä. Julkaisussa: Laine J., Fellman S., Hanikainen M., Ojala J. (toim.). Vaurastumisen vuodet: Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen. Gaudeamus, Tallinna. s. 131–149.
- Laitinen E. (1995). Vuoden 1945 maanhankintalain synty, sisältö ja toteutus. Julkaisussa: Laitinen E. (toim.). Rintamalta raiviolle. Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta. Atena, Jyväskylä. s. 52–138.
- Lehto P. (2018). Kvalitatiivinen typologia suomalaisista yhteismetsänomistajista. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201810103331>.
- Lidestav G., Bogataj N., Gatto P., Lawrence A., Stjernström O., Wong J. (2017). Forests in common and

- their contribution to local development. Julkaisussa: Keskkitalo E.C.H. (toim.). Globalisation and change in forest ownership and forest use. *Natural Resource Management in Transition*. Palgrave Macmillan, London. s. 261–302. https://doi.org/10.1057/978-1-137-57116-8_8.
- Lilja V. (1948). Asutustoiminnan vaikutuksesta metsätalouteen ja järkipärisen metsätalouden harjoittamismahdollisuuksista pientiloilla. *Asutustoiminnan aikakauskirja* 1(2): 12–14.
- Lilja V. (1956). Yhteismetsistä saaduista kokemuksista. *Asutustoiminnan aikakauskirja* 9(1): 7–9.
- Maanmittauslaitos (2020). [Verkkodokumentti]. Suomen yhteismetsät 2020. Saatavissa: <https://www.maanmittauslaitos.fi/sites/maanmittauslaitos.fi/files/attachments/2020/02/SuomenYhteismetsat2020.pdf>. [Viitattu 20.4.2020].
- MacKenzie W.C. (1979). Rational fishery management in a depressed region: the Atlantic Ground-fishery. *Journal of the Fisheries Research Board of Canada* 36(7): 811–826. <https://doi.org/10.1139/f79-119>.
- McKean M. (2000). Common property: what is it, what is it good for, and what makes it work. Julkaisussa: Gibson C.C, McKean M.E., Ostrom E. (toim.). *People and forests: communities, institutions, and governance*. Massachusetts Institute of Technology, Cambridge. s. 27–56.
- Metsäpelto E.E. (1940). Suomen yhteismetsät. *Acta Forestalia Fennica* 49. Suomen Metsätieteellinen Seura, Helsinki. 43 s. <https://doi.org/10.14214/aff.7348>.
- MMM (Maa- ja metsätalousministeriö). (1978). Yhteismetsäosuustyöryhmän mietintö. Helsinki. 13 s. + liitteet.
- MMM. (1987). Yhteismetsätyöryhmän muistio. Työryhmämuistio MMM 1987:8. Helsinki. 81 s.
- MMM. (1999). Metsän yhteisomistusmuotojen kehittämistyöryhmän muistio. Työryhmämuistio MMM 1999:5. Helsinki. 98 s. + liitteet.
- MMM. (2011a). Kansallinen metsäohjelma (KMO) 2015. Metsäalasta biotalouden vastuullinen edelläkävijä. MMM. Helsinki. 49 s.
- MMM. (2011b). Metsätaloon ja rakenteen kehittäminen – Työryhmän kannanotot. Työryhmämuistio MMM 2011:3, osa 1. Helsinki. 55 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-643-1>.
- MMM. (2012). Metsätaloon ja rakenteen kehittäminen – Työryhmän raportti. Työryhmämuistio MMM 2012:1. Helsinki. 23 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-687-5>.
- MMM. (2019). Kansallinen metsästrategia 2025 – päivitys. Valtioneuvoston periaatepäätös 21.2.2019. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:7. MMM, Helsinki. 115 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-889-3>.
- Ostrom E. (1990). *Governing the commons. The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press, New York. 280 s. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511807763>.
- Ostrom E., Burger J., Field C.B., Norgaard R.B., Policansky D. (1999). Revisiting the commons: Local lessons, global challenges. *Science* 284(5412): 278–282. <https://doi.org/10.1126/science.284.5412.278>.
- Palojärvi K. (1982). Yhteismetsät asutus- ja maankäyttötoiminnassa. *Maataloushallinnon aikakauskirja* (2): 8–22.
- Penttinen M. (1992). Tulos- ja kustannuslaskentamallien soveltuvuus yhteismetsätalouteen. *Folia Forestalia* 799. Metsäntutkimuslaitos, Helsinki. 60 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-40-1258-5>.
- Pirttilä I. (2003). Osuus yhteismetsään vaihtoehto etämetsänomistajalle. *Metsälehti* n:o 22.
- Puusaari A. (2012). Pienviljelijöitä yhteiskuntarakenteeseen: asutuspolitiikan tavoitteet ja toteutuminen 1917–1939. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. 110 s. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703272183>.
- Pätsi T. (2011). Yhteismetsien kokemukset arvonnärittämisestä liittämistilanteissa. Amk-opin näytetyö, Mikkelin ammattikorkeakoulu. 27 s. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201105066440>.
- Riikilä M. (1995). Osakkaat eivät innostu: yhteismetsäosuuksien omistusta halutaan vapauttaa.

Metsälehti n:o 13.

- Rytteri T. (1996). Mikä ihmeen yhteismetsä? Yhteismetsät suomalaisessa metsätaloudessa. Pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto. 67 s.
- Rämö A.-K., Tilli T. (2007). Metsänomistajien käsitykset metsien yhteisomistuksesta: metsänomistajakysely. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja N:o 204. Helsinki. 100 s.
- Short C. (2011). Forests as commons – changing traditions and governance in Europe. Julkaisussa: Ritter E., Dauksta D. (toim.). *New Perspectives on People and Forests*. Dordrecht, Springer. s. 61–74. https://doi.org/10.1007/978-94-007-1150-1_5.
- Silveri S. (2013). “Puu ja maa muuttuu osuudeksi” – omistamisen kokemus yhteismetsissä. Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto. 83 s.
- Suomen metsätilastot. (2019). [Verkkodokumentti]. Luonnonvarakeskus, Helsinki. 198 s. Saatavissa: https://stat.luke.fi/sites/default/files/suomen_metsatilastot_2019_verkko2.pdf.
- Suomen yhteismetsät ry. (2020). [www-sivusto]. Laajenevat yhteismetsät. Saatavissa: <http://suomenyhteismetsat.fi/laajenevat-yhteismetsat/>. [Viitattu 19.4.2020].
- Tuomi J., Sarajarvi A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki. 204 s.
- Wallén J. (1911). Näkökohtia yhteismetsien perustamisessa. Suomen Metsänhoitoyhdistys Tapion aikakauskirja Tapio 4(6): 160–163.
- Viitala E.-J., Leppänen J. (2014a). Yhteismetsien edistämisen perustelut, tutkimusnäyttö ja tilakoon merkitys. Metsätieteen aikakauskirja 1/2014: 33–57. <https://doi.org/10.14214/ma.6652>.
- Viitala E.-J., Leppänen J. (2014b). Yhteismetsien verotusaseman ja sääntelyn kehitys: lainsäädännön muutokset ja niiden ohjausvaikutukset. Metsätieteen aikakauskirja 1/2014: 13–31. <https://doi.org/10.14214/ma.6651>.
- Virtanen H. (2020). Yhteismetsien lukumäärä roimassa kasvussa. Maaseudun Tulevaisuus 18.3.2020.
- Vuorinen E. (1981). Yhteismetsien muodostamisesta ja lainsäädännön vaikutuksesta niiden kehitykseen. Diplomityö, Teknillinen korkeakoulu. 121 s.
- Yhteismetsä Tuohi. (2020). [www-sivusto]. Yhteismetsä Tuohi. Saatavissa: <http://yhteismetsatuohi.fi/>. [Viitattu 19.4.2020].
- Yle uutiset. (2019). [Verkkodokumentti, 31.12.2019]. Ylä-Karjala: Rumon yhteismetsä myyty ruotsalaiselle sijoitusrahastolle. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11139296>. [Viitattu 6.5.2020].
- Živojinović I., Weiss G., Lidestav G., Feliciano D., Hujala T., Dobšínská Z., Lawrence A., Nybakk E., Quiroga S., Schraml U. (2015). Forest land ownership change in Europe. COST Action FP1201 FACESMAP Country Reports, Joint Volume. EFICEEC-EFISEE Research Report. University of Natural Resources and Life Sciences, (BOKU), Vienna. 693 s.

74 viitettä.

Arkisto- ja painetut lähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Maa- ja metsätalousministeriön arkisto (MMA)

KA, MMA, Eh: 713/883/1970. Maa- ja metsätalousministeriön arkisto: saapuneet asiakirjat.

KA, MMA, Eh: 807/4353/1971. Maa- ja metsätalousministeriön arkisto: saapuneet asiakirjat.

KA, MMA, Eh: 3597/65/1996. Maa- ja metsätalousministeriön arkisto: saapuneet asiakirjat.

Komiteamietinnöt (Kom.)

- Kom., 1883:1. Liikahakkauksesta Suomenmaan metsissä. Keisarillisen Senaatin kirjapaino, Helsinki.
- Kom., 1900:4. Yksityismetsäin tutkimista varten asetetulta komitealta. Keisarillisen Senaatin kirjapaino, Helsinki.
- Kom., 1907:16. Agraarikomitean mietintö, 2. Ehdotus laiksi maanhankinnasta tilattomalle väestölle. Weilin & Göös, Helsinki.

Suomen asetuskokoelma (SA)

- SA, 1886/29. Metsälaki Suomen suuriruhtinaanmaalle.
- SA, 1915/4. Armollinen asetus koskeva rajoituksia eräänlaatuisten yhtiöiden ja yhdistysten oikeuteen kiinteistön hankintaan maalla 15.1.1915.
- SA, 1917/106. Metsäasetus.
- SA, 1925/155. Laki puutavarayhtiöiden lainvastaisesti hankkimista kiinteistöistä.
- SA, 1925/184. Yhteismetsälaki.
- SA, 1928/161. Yksityismetsälaki.
- SA, 1945/396. Maanhankintalaki.
- SA, 1969/485. Yhteismetsälaki.
- SA, 1977/188. Maatilalaki.
- SA, 2003/109. Yhteismetsälaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030109>.

Valtiopäiväasiakirjat (VPA)

- VPA, HE 3/1908. Keisarillisen Majesteetin Armollinen esitys Suomen Eduskunnalle eräänlaatuisista yhteismetsistä.
- VPA, HE 46/1924. Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen laiksi yhteismetsistä.
- VPA, HE 156/1978. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yhteismetsälain 19 §:n 2 momentin muuttamisesta.
- VPA, HE 97/1990. Hallituksen esitys Eduskunnalle yhteismetsälaiaksi.
- VPA, HE 205/1996. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yhteismetsälain muuttamisesta ja yhteismetsäosuuksien lunastamisesta annetun lain kumoamisesta.
- VPA, HE 240/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle yhteismetsälaiaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- VPA, HE 80/2011. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhteismetsälain muuttamisesta.
- VPA, MmVm 10/2011. Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö. Hallituksen esitys laiksi yhteismetsälain muuttamiseksi.

Liitteet

- L1.pdf; Maanhankintalain nojalla perustettujen Rumon ja Paakin yhteismetsien vaiheet, saatavissa osoitteessa <https://doi.org/10.14214/ma.10393>.